

MARNY (973) ai

a jasne (w tym 4 r. błędne znakowanie).

comp marni(e)jszy (1).

sg m N marny (98). ◇ G marn(e)go (73). ◇ D marnemu (16); -emu (2), -(e)mu (14). ◇ A marny (49), marn(e)go (15). ◇ I marnym (23). ◇ L marnym (12). ◇ V marny (15). ◇ f N marną (69), marna (1), marn(a) (2); ~ (attrib) -ą (63), -a (1); -ą : -a LubPs (4:1); ~ (praed) -ą (5). ◇ G marn(e)j (53), marné OpecŻyw (2). ◇ D marn(e)j (14). ◇ A marną (49). ◇ I marną (22). ◇ L marn(e)j (23). ◇ V marną (14). ◇ n N marn(e), marniejsz(e) (55). ◇ G marného (52); -ého (1), -(e)go (51). ◇ D marn(e)mu (7). ◇ A marn(e) (38). ◇ I marnym (12), marn(e)m (1); -ym : -(e)m LubPs (1:1). ◇ L marnym (30). ◇ V marn(e) (2). ◇ pl N m pers marni (7). m an marni [wielorybowie] (1). subst marn(e) (29). ◇ G marnych (53). ◇ D marnym (4). ◇ A m pers marn(e) (4). subst marn(e) (77). ◇ I m marn(e)mi (5), marnymi (2); -(e)rm RejPos (4); -ymi CzechEp; -(e)mi : -ymi RejAp (1:1). f marn(e)mi (11), marnymi SkarŻyw (2). n marn(e)mi (3). przy pl t marn(e)mi (3). ◇ L marnych (23). ◇ V m pers marni (2).

Składnia comp: marniejszy jako co (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Nic nie wart, nic nie znaczący, małej wagi; godny lekceważenia; evanidus, futilis, gratuitus, inanis, irritus, supervacuum, vanus Cn (368) : gdyż ktore vcześnie przyjmował tim przykazaował [...], aby rzeczy wżech marnych poniechali, milczenie cichość y obyczaię dobre aby zachowali. BielŻyw 67, 51; RejWiz 7v, 14 [2 r.], 18v, 21v, 27v (21); RejZwierz 126; Prot D2; RejAp 28, 38v; RejPos 71, 169, 228, 252v, 297 (9); Srogalfz to ięft niewola [...]/ Kto prze márne pieniądze záprzeda łumnienie. HistLan E3v, F3; RejZwierc 37v, 61v, 252, 270; WujJud 97; CzechEp 171; WisznTr 33; PowodPr 19; Márne imię przyiaćiel, gdy dobrze nie czyni CiekPotr 35, 46; KlonFlis A2v, C3, Dv.

W porównaniach (7): Gdyż o tym [o wyspaniu i jedle] záwždy myśli iáko márne bydło. RejWiz 12v; A což to ięft [...] zá dobre mienie/ Pieniądze w łkrzyni leżą by márne kámienie. RejWiz 13v; Człowiek nie wdzięczny/ ięft iákoby bayká miárna [! Leop 1577: márna] Leop Eccli 20/21; któryś też ięft iáko márne błoto przed nogámi ięgo RejPos 196; A choaię to iáwnie widzimy iż thy trudne nábycia náłże łą iáko proch á márne łmiecie ná drodze leżące/ kthore ledá wicher porwáć y roznieść może RejZwierc 66v, 187, 270.

W charakterystycznych połączeniach: marna(-y, -e) bajka, błoto (2), bryże, bydło, ciało, człowiek, drożdże (2), grosze, grzywny, imię przyiaciel, kamienie (2), kłos, krzewina (2), kupia, mędrostki, mięso, pieniądze (2), plewy (3), pogrożka, rozum, rzecz(y) (2), smrod, sprawy, suknia, śmieci (3), świnia, ubostwo, wrona, złoto. Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie człowieka i świata, na którym żyje: marna(-y, -e) glina (3), jama, mucha (3), osieł (3), potwora, rejestra [czyje], rola, skrzydła, sol, stodoła, świata mizernego, żwirzę.

Wyrażenia: »marny robaczek« (3): Práwyem yuż yęft nye człowyek lecz márny robaczek LubPs Fv; RejPos 166; WerGość 210.

»marna śmierć« [szyk 2:1] (3): RejAp 92v; Nie milczże też ty moy miły młodzyeńcze/ ięfliżęć da Pan Bog tákie vznánie á tákie powłtánie s they márney łmierći twoiey á s tego vpadku twoiego. RejPos 223v, 221v.

Szeregi: »marny a mizerny« (1): Ták iż wielka rádość á wielką fie pociechá sítawa [...] z iednego ták márnegó á mizernegó robaczká/ ktorj powftawfzy zá pomocą Pánfłką vzna fie á rozżálfue fie vpadku fwego *RejPos* 166.

»nędzny, (a) marny« [szyk 5:1] (6): *RejWiz* 38, 98v, 157v; *RejPos* 124v, 288v; Nie mniey teź nas w tym przełtrzegł [...] Iezus Chryftus/ ktorj iefł głową iego/ y nas wftytkich márnych á nędznych robaczkow fwoich/ temi fłowy *WerGość* 210.

a. *Krótkotrwały, ulotny, przemijający; doczesny; vanus Vulg (248)* : Dáymi fie okázaniá marné chwály wyłtrzedz *OpecŻyw* 132v; *WróbŻółt* K7; *KromRozm I E2v*; *BielKom E2v*; *LubPs G [2 r.]*, N2v, P6; *KrowObr* 129v; O nędzny náłz żywocie/ márna bánko fklána *RejWiz* 83v, 32, 48v, 62v, 66v, 76v (12); *Leop Ps* 107/13; *RejZwierz* 109v; *BielKron* 82; Co tráfimy prze márne rofkołszy/ Ktore z námi rowno čás rofpłofzy. *RejAp* 199v, 11v, 18, 25v, 38v, 177, 189; iáko fie tu iedni wymawiaią wfiámi/ wołmi/ zónámi/ kthorzy fą zábáwieni márnemi fpráwámi fwiáthá tego/ á dla niego nie dbáią nic o to fwiéte powołanie Páná fwego *RejPos* 160v, [105]v, 115 [2 r.], 123v, 124, 138v *marg (56)*; *RejZwierc* 70 [2 r.], 179; *RejPosWstaw* [41²]v, [41³], 42; *MycPrz I A2*; opuściłem/ powiáda/ wftytki te márne fwieckie rzeczy/ á wziąłem przed fie wáłz ten żywot zakonny. *SkarŻyw* 13, 13, 133, 192, 308, 352; *ReszPrz* 93; *ArtKanc K20v*; *LatHar* 227, 580; *WysKaz* 10; *SkarKaz 7a*; *CiekPotr* 70; *KlonWor* 29, 55.

W połączeniach szeregowych (10): *RejWiz* 179, Ddv; *RejAp* 105v, 189; á nie chciaeł nie dbáć na the fwiéty wola [...] iego/ wiécey fobie przekłádáiąc thy márne á doczełne á bárzo krotko trwájące rofkołszy nikkzemnego fwiátá tego *RejPos* 262v, 174, 184v, [278], 316; *RejZwierc* 271.

W przeciwstawieniach: »marny ... wieczny (3), dobry« (4): A nędzny człowiek pláćze [*kiedy umiera*]/ chocia y fie nádzyewa/ Po tym márnym żywocie/ onego lepfzego *RejZwierz* 125; fłyfzyłz iż cie obiecuie wzyąc po złożeniu tego márnegó włodárfłwá twoiego do wiecznych przybytkow fwoich. *RejPos* 194, 164v, 222v.

W porównaniach (4): Podobniłmy ku márnemu Snu nocnemu nikkzemnemu. *KochPs* 137, 57; iáko cień márny wftytko zginie. *KołąkSzczęł* A3v, D.

W charakterystycznych połączeniach: marn(-y, -a) bogactwo (świata tego) (5), (po)chłuba (świecka, swiata tego) (7), chwála (bogactw) (5), ciało (2), cień (2), cześć, doczełne dobro, dostojéńftwa, dziedzictwo, fortuna, handel swiata tego, hańba, krotofile ziemskie, kupie swiata tego, kwest, miłość (swiata tego) (2), młodość (2), (świeckie, swiata tego) nabycie (16), najem, nazbieranie [czyje], ostatki, pochlebftwo swiata tego, pociechy swiata tego, pokoj (3), pożytek (doczełny, swiata tego) (23), praca, przyprawy ciała, rozkosz (świecka, doczesna) (22), rzeczy (świeckie) (7), sen nocny (2), sprawy (swiata) (9), strachy, tytuły (2), wino, wydartki swiata tego, zbawienie od człowieka. Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie życia i spraw doczesnych człowieka: marna(-y, -e) bánka fklána. droga, myto, ubior.

Wyrażenia: peryfr. »marny(-e, -a) czas, mieszkanie, gospoda, kłopot, szafarftwo, włodarftwo« = życie doczełne [szyk 7:2] (3:2:1:1:1:1); Máło dzyerzał o cnocie y o tym żywocie/ Ktory nam po tym márnym ma przypáć kłopocie. *RejWiz* 67v, 105; Gdyż vddzifz iż nędzne á krotkie iefł thu to márne miełzkánie twoie/ dla ktorego fobie káziłz ono wdzyęczne á wieczne miełzkánie fwoie. *RejPos* 164v,

Bv, 185v, 194, [292]v; *ArtKanc* S4; Długoż kupczyk niepewnémi Háníby będziecie swoiémi? Skrótny oddawłzy čás márny rofkołzy/ Ktora zá sobą wieczny žal przynośi *GosłCast* 41.

»marny świat, ziemia« [szyk 74:13] (85:2): *LubPs* B2v; *RejWiz* 12v, 22v, 32v, 42, 47 [3 r.] (25); *RejFig* Dd3, *RejZwierz* A5 [2 r.], A5v, 46, [47²], 114v, 127, 132,; *BielKron* 79v; *RejAp* BB7, 2, 88, 105v, 194; iż nie to fie dzyeie co fwiát márny chce/ ále to co iest wola fwięta Páná te^{so}. *RejPos* 280v, 30v, 34v, 65v, 67, 161 (32); A iż ná niebie wielką [...] rozność duchow fwiętych [...] ku czći á ku fłuzbie fwey fthworzyć raczył/ niechciał też tego zániechác/ áby też y s tey márney zyemię/ thák iáko Bogu wřzechmogácemu/ powinna cześć á chwałá zázwdy iść nie miála. *RejZwierz* lv, 23v, 67, 184v, 191v, 192v, 269v; niechći brácie myły ciężko niebędzie/ choćby w tey niemocy twoiey/ musiał ten márny świat opuścić *KarnNap* E2; *KochPs* 22; *WisznTr* 22; *ArtKanc* O4v, S8; *LatHar* 677; *SiebRozmyśl* M2.

»marny żywot« = *życie doczesne* [szyk 5:2] (7): *RejWiz* 163v; *RejZwierz* 125; *RejAp* 187, 189; *RejPos* 176, 186; przeniołes nam pędko przez tę Comedyą żywotá márnego/ tego to Pápá zacnego *WysKaz* 45.

Szeregi: »marny, (a, i) doczesny« [szyk 8:1] (9): *RejWiz* 180; *RejAp* 123; *RejPos* 67, 176v, 194, 210, [219], 262; Y náuczył fie naprzod táiemnie [...] fłuzby Bożey/ y nádzieie po śmierći/ á wzgárdy márnego y docześne^{so} dobrá. *SkarŻyw* 478. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»marny a krotki« (2): A Inadz niemáłz tákiedy niecznothy czegoby nędzne pieniądze á márny á krotki pożytek áby ci dwa pánowie nie fprawili. *RejZwierz* 66, 37v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»marny a mizerny« [szyk 6:1] (7): iż chocia thego w tym márnym á mizernym ciele nie doczekałz/ ále thego iftotnie bądź pewien iż zálię z nim małz wřtác *RejPos* 261v, 197v, 275v, 327v [2 r.], 342; *RejZwierz* 191v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»nędzny, marny« (2): O nędzna márna zyemio czemuż nas ták łudzisz/ Ty mizerne nędzniki przecz ták márnie trudzisz. *RejWiz* 87, 121v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny a niepotrzebny« (1): nádzyewáli fie iż wedle godności kázde^{so} będzie ie rozładzał po zamkoch/ po wrzędziech/ po doftoieńftwach tych márných á niepotrzebnych fwiátá tego. *RejPos* 316v.

»marny a nietrwały« (1): Iednáko vmiera vczony iáko y nieuczony/ przetom żywot wzgárdził widząc wřzytki rzeczy pod niebem márne á nie trwałe *BielKron* 79v.

»marny, nieznaczny« (1): á co żywie/ Podobno to ku márnemu Snu nocnemu/ nieznacznemu. *KochPs* 57.

»marny, (a) ni(k)czemny« (2): wřzytki rzeczy márne á niczemne fą. *BielKron* 82; *KochPs* 137. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny a obłędny« (3): iż on niechce nigdy opuścić żadnego wiernego fwego/ ná they tho omylney drodze tego márnego á obłędnego fwiátá *RejPos* 182, 224v, 293.

»marny a obłudny« (2): ták thu mamy pocieszliwe fłowá w tym pfalmie przeciw kázdemu przeřládowaniu náłzemu tu ná tym márnym á obłudnym fwiecie. *LubPs* B2v; *RejPos* 300.

»marny a omylny« (6): o nędzny niedowiárku/ który opuściwłszy pokoy/ íprawy/ y opátrznóć Páná íwego/ idzyełz zá tym nędznym íwiátem/ á zá tym márnym á omylnym pokoiem íego *RejPos* 335, 34v, 189, 193v, 250v; *RejZwierc* 184v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny, zradny« (2): Ia íie ítáram o wízytki/ ále o mię żadny/ Ták ye márníe pobláźnił/ ten márný íwiát zradny. *RejZwierc* A5, 132.

»zły (a. złościwy), (a) marny« (2): *RejWiz* 83; [*Pan*] opowiedáć nam raczy/ ábychmy íobie czynili przyiációły s tego złościwego á márnego bogáctwá íwiátá tego/ áby nas pothym rátowáli gdy nam nie doítánie *RejPos* 193v.

b. *Daremny, bez pożytku, nieskuteczny; niepotrzebny* (46) : *OpecŻyw* 69; *LubPs* R6v, S5; *RejWiz* 18v, 19, 60v, 157v, 178v; Bo y to márna vtrátá/ gdy kto rozumem á pracą ípráwiedliwie nábywłszy/ zoítáwi człówieku który ná to ni czym nie pomagał. *BielKron* 79v, 81v, 82, 333; *RejAp* 11; Abowiemby to był márný zyłk/ áby zá ty íprochniále á zárdzewiále íkárby íwieckie/ mielibychmy ítráćić ony rołkołzne á nieprzebráne íkárby kroleítwá niebieskiego. *RejPos* 165, 167v, 185v [4 r.], 186, 190v, 192 (13); Tákże y gniew/ tákże y márnótrátnóć/ tákże y níkczeńne próżnowánie á márne czáfu tráćzenie/ pilnie íie ítáray iákobyś to s íiebie iáko wrzody [...] wygnáć y vleczýć mogł. *RejZwierc* 21; Nieízczeńny to íełt który w márnym próżnowániu czás íwoy tráćić. *RejZwierc* 160v, B2v, 16v, 98v, 160v, 185v, 192v; *ModrzBaz* 51; *CiekPotr* 88; *KlonFlis* C4v; *KlonWor* 27.

W przeciwstawieniu: »użyteczny ... marny« (1): Bo áczyby czás náłóżył yákiłz kolwyek/ á wnim íie nye pilnye vczył/ [...] czás on nye vżyteczny ále márný á poprožny będye. *GliczKsiąż* Nv.

W charakterystycznych połączeniach: *marny(-e, -a) czas* (2), *dni, gałąź* (2), *grona, mowy, nadzieja, okazowanie bogactw, ponęta, prace, próżnowanie (próżność)* (8), *rozpacz, rzeczy, służba, utrata (utrącenie (czasu))* (9), *wici, zbieranie [czyje], zbytki* (11), *zysk*.

Szeregi: »niepotrzebny a marny« (1): y iákoć theż záíię ma być odmierzono/ íełli wzgárdziłz tym íwięty m nápomínánie m íego/ á sítániełz íie thą niepotrzebną á márną gáłęzyą s tey íwięthey máćice íego. *RejPos* 172.

»marny a omylny« (1): íż tákíe márne á omylne prace náłze/ ktore nie pochodzą z opátrznóći páná náłzego/ máią íie nam w níwecz [...] obroćić *RejPos* 240.

»płony a marny« (1): Poyrzy theż záíię [...] iákochmy íie w płone á w márne groná wízyłcy obroćili w tey winnicy Páńłkiey *RejZwierc* 190.

»marny a (po)prožny« [*szyk 2:1*] (3): *GliczKsiąż* Nv; Obaczyłem íż wízytki dzyelnoći ktore íą pod niebem czynione/ íą prózne á márne *BielKron* 79, 79.

»marny a sprožny« [*szyk 1:1*] (2): Thák iáko íam Pan ná tháką márną á íprofną gáłąś dekret vczyńić raczył/ íż ma być precz odciętá [...] kthora nie przynośi [...] pięknych owocow s íiebie. *RejPos* 172, 260v.

c. *Lichy, nędzny; podłego gatunku; byle jaki* (4) : *RejWiz* 92; A gdybyś też vżrzał gáłąś círniową ábo głógową/ á oną wyrołłá s pięknego krzaká winnego/ á vkazáłá márne iákíe kwiecie ná íobie/ ízażbyś íey nie odrzezał *RejPos* 172; *Philokierdowná* rodu y vrody íełt márných *CiekPotr* 28; *CzahTr* L2v.

d. *Lekceważony, pogardzany* (4) : Krześciáńłki człówiecze/ bierzże íobie przykłád s tego márnego á pogáńłkiego człówieká *RejPos* 206, 210.

Szereg: »marny a nikczemny« (2); *LubPs* bb3; Wzgárdzonam/ porzuconam [...] od fługi mégo/ y to niewolniká. Záczy m niefczęśliwie márná á nikczemną Słufznie bydź lie mienię *GosłCast* 61.

2. *Wyraża ogólnikową ocenę ujemną: zły, godny potępienia; futilis Cn (605) : BielŻyw* 68; *A* śnadź iefzcze ná koniec rofkazał Anyołom/ Aby náwřzem fłużyli tu tym márnym wołom. *RejWiz* 50; Nie rofciągayże lie w tym by świniá w bárłogu/ *A* ftrzełz lie onego iey márnego nałogu *RejWiz* 51; *Y* ścięła [*Judyt*] márná głowę Olofernułowi/ [...] złemu hetmánowi. *RejWiz* 155v, 5v, 11v, 27v, 131, 162v, 171v, 190; *Tá* to Iezabel wniołła była márná á plugáwą chwałę do ludu wiernego Páńfkiego bogá Báálá pogańfkiego *RejAp* 30, 63v [2 r.], 83, 94v, 141; iáko małz poznać práwego páłterzá/ á iáko też małz poznać márnego naiemniká onego/ o którymci thu Pan powieda/ iż ieft iáko zdraycá owieczek fwoich *RejPos* 124; iż tá fwięta Ewanyelia [...] miałby być [...] ku wielkiemu wzbudzeniu márnego á fzkodliwego vmyłłu [...] káżdego grzełzniká *RejPos* 166, 10v, 11, 54v, 114v, 123v (26); *A* márný lie Kaim kocha á połmiewa s tego/ liekáiác niewinne głowy wedle woley fwoiey. *RejZwierc* 186v; *WujJudConf* 18; *WierKróc* Av, B3.

W charakterystycznych połączeniach: marna(-e, -y) chwała boga pogańskiego, głowa [Holofernesa], handle, Kaim, ludzka tłuszcz, malowanie, najemnik (5), nałóg [czyj], pogaństwo, pomoc, posłuszeństwo czartowi, przypowieści, rzeczy, sprawy świata tego, umysł grzesznika, uniesienie (serca, obłądliwej myśli) (3), wymysły (świata tego) (5), ziemia. Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie: a) człowieka: marn(-y, -a) bydło, osieł (3), trzcina świata tego (2), woły, zgraja (2); b) poczynań, postępów człowieka i stanu, w jakim się znajduje: marny(-e, -a) dług (zadłużenie) (3), gorzkości, larwa kłamstwa i pochlebstwa, łuska prostoty i niedowiarstwa, rany sumnienia, ślepoty, wor włosiany (fałszyrzow świata tego) (2), zarażenie upadkow swoich.

a. *O ludziach i ich działaniu: grzeszny; o naturze ludzkiej: skłonny do grzechu; o miejscach, zwłaszcza o ziemi: będący siedliskiem grzechu; turpis Mącz (334) : BierEz* D2; *RejJóz* 17; *BielKom* F3; *Ocyec* gdy fyna fwego nye połtanowi/ [...] fyn nye máyác połtanowyenya á wodzá yákyego/ vda lie ná márne rzeczy. *GliczKsiąż* 03v; *LubPs* H2v, N3, N6, P2, Rv (13); *KrowObr* 108v; *A* iefliżeś mnieyłzego f stanu tu ná fwiecie/ Niechże cie nie márnego ná cnoce nie gniece. *RejWiz* 51v; *O* márný rodzicowie co iedno pátrzycie/ Aby ciáło buiáło/ á nic nie baczycie/ Iżby pilniey potrzebá vmyłł vpłtrzyć cnotą *RejWiz* 88v, 3v, 5v, II [2 r.], 27v, 28 (68); obá zábići/ Tákcí byora zapłátę márný okrutnicy. *RejZwierc* 11v, A6, 28, 43, 61, 103 (9); *BielKron* 81; *Mącz* 262b; *RejAp* [15], 38v, 46, 61, 104 (17); *O* nędzna świnió/ o márna iáłzczorko/ izafzby tobie nie lepiey fłuchác á odnośić ná łobie ty fwięte fłowá á obietnice Pána fwoiego [...] / niźli małz odnieść ná łoby thy márne przezwiłká iego *RejPos* 175v; gdyż on opuściwłzy dzyewięcdzyefiát y dzyewięć fprawiedliwych/ fżuka ciebie tey márney á párfzywey owcze fwoiey *RejPos* 196; co lie sftáło s táką nędznicą iáko y ty/ [...] ktora lie rozzaliwłzy márnego przełtępku fwoiego/ [...] vpádłá v nog Pána fwoiego. *RejPos* 309v; dał lie nędzniczek zwieść oney marney białey głowie/ y poimác kazał y włádzić do więzyenia Ianá fwiętego. *RejPos* 322v, 10, 54, 60v, 64v, 72 (122); Iż lie chce [*Pan*] okrutnie mścić krzywdy namnieyłzego/ *A* pátrzyć z márných ręku niewinney krwi iego. *RejZwierc* 245v, 23, 23v, 25v, 37, 49 (22); *PapřPan* E3v; *WerGość* 226; *KołakSzczęł* A4; Márný odrodku, czemuześ też w cnoty Nie włzedł oycowłkie, iák w infle [!] kleynoty? *KlonKr* B2; *CiekPotr* 32.

W połączeniach szeregowych (4): *RejPos* 107, 223; *RejZwierc* 158; X. K. zádáie nam to: zowiąc nas iákimiś wygnáncámi/ ludźmi lekkimi/ márnymi y nikczémnymi *CzechEp* 57.

W przeciwstawieniach: »niewinny (3), cny (2), piękny, święty a chwalebny ... marny« (7): Ktoreby [*prawe szlachectwo*] fie zgadzáło s pyęknemi cnotámi/ A nie zábawiáło fie márnemi rzeczámi. *RejWiz* 96v; Otoż dufzę niewinną z Máieftatu íwego/ Podawa iáko w fequeftr do ciálá márnego. *RejWiz* 117, 129; prze márne íwwoleńtuo náłze/ tá íwięta á chwálebná íwiátłóść wítáwicźnie gáśnie *RejPos* 337v, 74v, [344]v; Bo zazdrość márna ná gościńcu ítoi/ Ktora cney cnocie wiele złego broi *RejZwierc* B4v.

W charakterystycznych połączeniach: *marne(-a, -y) bałwaństwo, bestyja* (7), *białagłowa, bluźnistwa, burdy świata tego, burkownioy, buta, chciwość* (5), *ciemności świata tego, człowiek (człowieczeństwo)* (5), *dziewka, głos* (2), *grzech* (9), *jawnogrzesznik, kupiectwa, licemierniki, lichotarze, łakomość (łakomstwo (świata tego))* (7), *łotr, miasto Sodoma, młodzieniec* (2), *mnimanie, myśl (rozmyśl)* (5), *naczynia, nadętość świata tego, nałóg* (3), *narod, nauki, nędznik* (9), *niecnoty świata tego, niedbałość (człowiecza)* (4), *nienawiść, nieobaczenie, nierząd, niewiasta, niskości świata tego, obłądliwość (obłądzenie, obłądności)* (5), *obluda (obludność)* (3), *obyczaj (zwyczaj)* (3), *odrodek, ohyda, okrutnik, omierzenie, omyłka (omylność (świata tego))* (7), *ożarłość, pani, pijaństwo, Piłat* (2), *plugastwo, pochlebstwo (pochlebnik)* (3), *pogorszenie, pokusa, pokrytości świata, pompa, postępek* (4), *pożądliwości (świata tego)* (3), *prorok, przestępek* (3), *przewinienie* (2), *przewodnik, przewisko* (3), *przykład* (2), *przypadek (ludzki)* (3), *przyprawy, przyrodzenie, pycha* (7), *rada* (3), *rodzicowie, rzecz(y)* (5), *sprawy (człowieczeństwa)* (20), *sprzeciwnik, srogość, ta (ona) stolica* (3), *stworzenie* (2), *swawola (swowolność, swowoleństwo (świata tego))* (8), *szafarstwo (szafarz, szafunek)* (6), *szaleństwo, tłuszcza świata tego* (2), *trup, upadek* (6), *upor(ność)* (3), *warchoł* (2), *włodarstwo (włodarz)* (7), *wszeteczność* (4), *wymysły (wymyślacze)* (2), *zapługawienie serca, zazdrość* (3), *zdrada, ta ziemia* (4), *złoczyńca, złości (złośnik)* (4), *zwirzchność, zwodnica, żywot* (5). Z wyrazami użytymi metonimicznie na oznaczenie człowieka: *marny(-a, -e) brzuch* (2), *głowa (bluźnirzow)* (2), *język* (3), *paszucha* (3), *ręce* (3), *usta* (2), *uszy*. Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie człowieka lub ciała ludzkiego: *marna(-y, -e) gnida, jaszczorka, osieł* (3), *owca parszywa, smrod, wieża (swawolnego ciała)* (3), *więzienie, wilk* (2), *wiła*. Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie grzechu lub grzesznej duszy: *marne(-y, -a) blizny, błoto (plugawości)* (2), *kąkol (świata tego)* (3), *mol, nasienie* (2), *paraliż, rana* (2), *robak* (2), *śmieci ([jakich] myśli)* (2), *trąd* (3), *wrzod, zarażenie, ziele*.

Wyrażenie: »marne ciało« [*szyk 22:2*] (24): *RejWiz* 79, 117, 119, 129, 133v, 194v; *RejZwierz* 142; *RejPos* 6v, 27, 74v, 107 [2 r.], 109 (14); *RejZwierc* 70v, 156v; Thák nas bárzo rozbuiáło/ w grzechu, náłze márne ciáło/ ktore íwwoolnie kochamy/ że twey łáłki nic nie dbamy. *ArtKanc* D8v.

Szeregi: »marny a brzydliwy« (1): A ták nie bez przyczyny thu nas Pan pilnie s tego ták márnego á brzydliwego grzechu przed oblicznoścíá swoiá przeftrezgáć á vpomináć raczy *RejPos* 218v.

»marny a ciemny« (1): nie dopuizczáyze fie zácmić thym nędznym oczom dzifiefyźnym náłzym/ [...] ábychmy nie poznawfzy ciebie Bogá swoiego [...] mieli thákieź nárzekáć w márných á w ciemnych omyłkach swoich. *RejPos* 322.

»marny a fałszny« (1): A o tych zálię omylných ktorzy fie dádzą wwieść od íwiętego głófu iegó [...] / iuz niechce nie wiedzyeć y z onymi márnemi á fáłsznymi Proroki ich. *RejPos* 188v.

»nędzny, (a) marny« [szyk 3:2] (5): *RejWiz* 84; Dotkniesz lie tedy nędzny á mární száfáru/ gdyż fłyfzyfz á iz wftáwicznie dochodzą thy záłoblíwe fłowá Páná tego do wfzu twoich/ iz fłyfzę nędzníku o thohye iz mi lie zle á niewíernie záchouwíesz w tych fprawach twoich. *RejPos* 193, 196, 248, 309v.

»nieślachetny a marny« (1): iáko ten nieśláchetny á ták mární grzech íełt fkażcą á zwodníkiem práwym fwiátá wfzytkiego *RejPos* 217v.

»marny a níkczemny« (1): iákoż mu to wzgárdzíc ábo odmíeníc ty powínnóścí fwoie/ prze kęs tey márney á níkczemney fwey woley fwiátá tego. *RejPos* 319. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny a obłędliwy« (1): Iz gdy go Licemiernicy [...] poładzáli á fzemráli o nim/ iz lie ták w nieprzyfłoyne rzeczy wdawa/ á pośpolítuie z grzełzníki/ [...] iáko íe przypowíećią wywodzi s thego ích márneho á obłędliwego mímánía á rozumíenía o nim *RejPos* 168.

»marny a obłudny« (1): kthorzy [*anieli*] míeli rozlíczne pomfły [...] wylewác ná złófníki á ná niewíerníki Pánfkie po wfzey fzyrokóścí tej márney á obłudney íemíe. *RejAp* 131.

»marny a omylny« (1): Abowíem ten [*który włada błędem świata tego*] káżdego náuczý/ Kto mu wíernie fwe fpráwy poruczý/ Iz ty márne á omylne fpráwy/ Snádníe zwalczy *RejAp* Cc8.

»marny a plugawy« (3): iz kęs poškakálá przed níem oná márna á plugáwa zwodnícá íego/ kthor nie tylko cíáło/ ále zwíodłá á zátráciłá y nędzną dułżę íego. *RejPos* 321v, 228v; *RejZwierc* 68v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny a przemierzły« (2): *RejPos* 200; á w pośługách íey wfcey fłow y márney á przemierzłey buty/ níż lámego fktuku. *PowodPr* 77.

»marny a smrodliwy« (1): Záwíeżyfz á opátrz ty márne á fmodlíwe rány náłze/ á owrzeczyáte fumníeníe náłze. *RejPos* 211v.

»marny a sprosny« [szyk 6:1] (7): *RejAp* 95, 181v; nígdýs ty thego nie byłá godná/ áby dla íiebie/ nie tylko thák wíelkiego á zacnego człówieká/ [...] y plá nędznego/ ściác míano: á zwáfzczá dla tych márnych á fprofných pośtepkow twoich. *RejPos* [323], 109, 216, 228v, Ooo2v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny a swowolny« [szyk 5:2] (7): iz míáł [*Pan*] znífczýć [...] ono fwowolne míełzkáníe ích [*Niniwitów*]/ prze márne á fwowolne ony żywoty á fprofné ty włódrfthwá ích. *RejPos* 193, 74v, 107, 193, 223v [2 r.], 224. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»marny, (a) wszeteczny« [szyk 3:1] (4): Abowíem ty wfzeteczne márne lichotarze/ Záwždy Pan Bog y domá y ná ftronie karze. *RejWiz* 70, 77; *RejPos* 202, [323].

»marny a złoścíwy (a. zły)« [szyk 4:2] (6): iz mární á zły íełth naróð ích [*quoniam nequam est natio eorum*]/ y przyrodzoná złość ích *Leop Sap* 12/10; *RejPos* 168, 188, 197v, 229; *ModrzBaz* 60.

b. O szatanie i jego działaniu (67) : przed kthorym [*Krystusem*] wpada márne⁸⁰ czártá chwálá y fprofná moc. *LubPs V6 marg*, V5; *RejWiz* 95; *RejAp* BB4, 97v, 100v, 103 [2 r.], 103v (12); Abowíem wpáđło napírwey kfíáżę fwiáthá tego przed nogámí íego [*dzieciątka Jezus*]/ á poráżona á zwíázána zoftálá márna moc íego/ [...] kthorá on míáł nád naróðem ludzkím *RejPos* 29; Bo [...] zwíázáł czártá fprofnego/ á práwíe wedle obíetníce Bógá oycá fwoíego ftarł márná główę íego *RejPos* 109; Áżes potym wlitowawfzy íie dáł ím fíгурę mękí fwey fwiétey/ kthorá náś míáłá wleczyć od onego márneho wężá/ kthory íełzcze w Ráíu pokáłáł przódkí náłze *RejPos* [226], 54, 54v, 69v *marg*, 72, 72v (45).

W połączeniu szeregowym (1): tedy to iest wielka rzecz/ wzgárdzić Pánem niebá y zyemie/ á przyftát do márnego á do plugáwego á do wzgárdzonego ługi iego *RejPos* 331v.

W charakterystycznych połączeniach: *marny(-e, -a) czart(ostwo)* (10), *głowa* (7), *krol świata tego* (2), *książę (świata tego)* (12), *moc (możność)* (5), *opiekalnik, pan, pokusy czarta (sprzeciwika)* (2), *ręka, rota, rozbojnik* (2), *sługa (Pański)* (2), *sprawca (świata tego)* (2), *sprzeciwnik (narodu ludzkiego)* (5), *szatan, urzędnik, zwirzchność, zwodnik*. Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie szatana: *marna(-y) gęba tego smoka, lew ryczący, paszczęka tego smoka* (2), *smok* (5), *wąż, wilk* (2).

Szeregi: »marny a ciemny« [szyk 1:1] (2): Bo rozumiey iefliż odtąpiłz takiego Páná á takiego opiekálniká twoiego/ nielza iuz iedno on ciemny á márnny opiekálnik inż fie thobą opiekác musi. *RejPos* 180v, 319.

»marny a omylny« (2): gdyż to pewnie wiefz/ iż cokolwiek łobie zyednalz oprócz woley fwiętey [...] iego/ iż to iuz małz nie od niego/ ále od thego márnego a omylnego kfiążęciá fwiátá tego *RejPos* 345, 326.

»marny a srogi« (1): á nie odbiegay nas [*Panie*] w tyrn głuchym lefie márnności á obłędliwości tego fwiátá/ áby on márnny á frogi wilk nie miał pociechy fwoiey nád námi *RejPos* 262v.

»wzgardzony a marny« (1): Tenże to iuz ták wzgárdzony á márnny fzátan/ widząc onego człowieká/ [...] iż był w wielkim kochánium á w wielkiej rofkořzy Pánłkiey/ zařzał mu tego *RejPos* 101. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

c. O losach ludzkich: ciężki, dotkliwy, bolesny (70) : Y tzo mu [*Bogu*] tam marnégo w onéy piwnicy działali niebędzie obiawiono/ aliż w dzień ładny. *OpecŻyw* 115v; A ktorego dnyá będziem wzywác Páná Bogá/ Nye przyydzye ná nás nigdy żadna márna trwogá. *LubPs* E4, N2v, O2v, P2, R; Wiem żeć to dziwniey będzie iż czáfem dobrego/ Márna podká przygodá/ á onego złego/ Náwřzem pieści fortuná *RejWiz* 130v, 55v, 82v, 126v, 127v, 134v [2 r.], 136v, 163v; *RejZwierz* 41v, 132v; *RejAp* CC3v, 78v, 143; Oziás krol gdy czynił ofiary bálwánom/ [...] był wneth márnym trądem zárázon *RejPos* 50v; A cožci s thego vrořcie? Kłopoty/ [...] gárdłá márne ftrácenie/ y wieczne zginienie. *RejPos* 180v; chociaż pewnie wie [złoczyńca] iż ma być wydáne ledá kiedy ná márne męki ciáło iego/ á wždy fie máło na tho á prawie nic nie rozmyłła *RejPos* 184v; A iż iuz wiefz iżeř pewnie wyrzucon z opieki y od obliczności Páná fwego/ á iż iuz nic inřzego zá thobą nie chodzi/ iedno márna pomftá á vpadek twoy *RejPos* 309v, 167v [2 r.], 188, 192, 210, 210v (15); czo mu s tych wymyłłow řnádnie przypáć może. Bo naprzod řprořna vtrátá/ á potym řmętné vbořtwo/ potym přętkie á márne řkázanie ciáłá. *RejZwierc* 14, 142v; *WisznTr* 10.

W charakterystycznych połączeniach: *marny(-a, -e) kłopot, kosa, męki, nędza, niemoc, omylność, pomsta* (5), *pořmiech, przygoda* (4), *przypadki (řwieckie)* (2), *przypadłořci, skażenie ciáła, sprawy, spustoszenie, trąd* (2), *trumna, trwoga* (3), *upadek (řwiata nędznego, człowieka)* (3), *wątpliwořci, zatracenie ((gardła) stracenie)* (5), *złupienie*.

Wyrażenie: »marne(-a, -y) (jest) dokończenie (a. koniec), řmierć, zginienie, zeřcie« [szyk 29:2] (15:9:6:1): taká řalořtz duřłę moię s twé marné řmierci řciřnęłá/ iřż [...] vřtawicřniem o ciele twym fwiętym myłłila *OpecŻyw* 166; *Rejřoz* P, P3v; *LubPs* ff2; *RejWiz* 49v, 168; *RejAp* 40, 47v, 150v; á pořthym był [*Noe*] od márnego zginienia przez wodę wybáwion. *RejPos* 153, 27, 30v, 50 [2 r.],

72v, 115v [2 r.] (19); *RejZwierc* 131v, 220v; Bo gdy sie potykáli/ on ná zádku chodził/ Owa przedię ktożkolwiek/ z łuku weń vgodził. Iże ftrzała przez żywot/ iego przebieżała/ Ták śmierć temu błazeńtwa/ mární koniec dáła *HistHel* D2v.

Szeregi: »marny a plugawy« (1): bo o owym świát fpiewa/ [...] á o tym áni fłychác y o márnym á plugáwym zefciu iego á zginieniu iego. *RejPos* 321v.

»marny a sprosny« (1): A Pan [...] vzdrowić ták raczył onę márną á fprofną przygodę iego/ rzekłszy ty fłowá żydowłkim ięzykyem/ Effatá/ to ieft/ otworz sie. *RejPos* 205.

»strasliwy a marny« (1): A iákoby záfię też było ftráfzliwe á márne dokończenie twoie/ ieftlibys wypadł z łálki á z opieki Páná tego. *RejPos* 222v.

»zły a marny« (1): A pátrzayże te⁸⁰ po wfzytkim świátu [...] / gdziekolwiek vyrzyfz tákiego człowieká/ ktory rádá á fprawá thego tho ciemnego kfiążęciá fprawuie sie w obchodzie swoim/ iz zawnždy złe á márne dokończenie bierze ono zebranie iego *RejPos* 115v.

d. O tym, co może stanowić zagrożenie fizyczne lub moralne: niebezpieczny, szkodliwy, groźny (82) : Niech mární Wielorybowie tobą [tj. łodzią pływającą po morzu świata] iák chcą chwieią/ Iedno ty przy Kryftu Pánie ftoy z mocną nádzyeią. *LubPs ktv*; Wfłytyki rodne owoce márna rdzá im zyádła *LubPs* S, Q; *RejWiz* 85v, 103v, 157; Bo iuz thám znaydzie początek/ fład tá márna fzaráncza [...] powftác miála/ y iáko y komu fzkodzić miála *RejAp* 79v; A ták tá niewiáftá á then Kołcioł Pánfki włafnie ma zawnždy ten miefiąc pod nogámi fwemi/ ktory fwieci zawnždy [...] błędzącym w nocy/ tho ieft w ciemnościach márnym świáthá tego *RejAp* 99v, 64v, 66v, 74, 77v [2 r.], 79 [3 r.] (17); [Daniel] wywiodł Zuzánnę onę fláchetną żonę z márney potwarzy y s frogzey śmierci iey. *RejPos* 153; gdyż widzifz/ iz iefli ftráciłz páłterzá fwego/ iz w tym márnym lefie nie naydziefz iedno wilki/ niedźwiedzie/ á lwy: ktorzy chodząc rozdzyeráią páłzczecki swoie/ á niłzczą to ftadko Pánfkie *RejPos* 168v; nie lęgay sie nic moy miły bráciłzku/ [...] tego márnego á burzliwego morzá/ tho ieft świáta tego/ wfzego niebefpieczeńftwá á wielkiey nędze nápełnionego: Abowiemem ia przyfzedł ná rátnuk twoy *RejPos* 174v, 55, 122v, 124v, 158v, 162v (34); *RejZwierc* 116v, 150, 179, 187v, 199; *LatHar* 217.

W charakterystycznych połączeniach: marna(-e) obluda (3), ohyda, omyłka (omylności) (2), posłuszeństwo, potwarz, rdza, sromota, zarażenie, zwiedzenie (2). Z wyrazami użytymi przenośnie na oznaczenie świata i jego niebezpieczeństw: marny(-a, -e, -i) bicz, chłop sprosny, dym, grad z ogniem, gwiazda, jezioro, paszczeka (2), sidło śmierci, sieć rozpięta [na kogo], skały, szarańcza (7), wielorybowie; marne(-y, -a) burzliwości tego świata (2), ciemności (świata tego, lasu tego) (3), doły świata tego, Eipt świata tego, Jerycho świata tego (2), kákol świata tego, las (błędny świata tego, Jerycha świata tego) (3), łudarstwa świata tego, (burzliwe) morze (świata tego, to jest świat ten) (7), oblędlivość (świata tego, ciemnego a głuchego lasa tego) (2), omyłki (omylności) świata tego (4), puszcza świata tego (3), sieci świata tego, zatrząsienie świata tego.

Wyrażenie: »marna śmierć« = niebezpieczeństwo śmierci (zwykle przedstawione w antropomorfizacji) (8): Bochwá ná to powinná fpołu pomniec obá. Iz iáko tu godzinká namnieyfza vderzy/ To sie kofá márna śmierć ná fzyię zámierzy. *RejWiz* 65, 102v, 159v; *RejZwierc* 22v; *RejAp* 59v, Cc8; *RejPos* 221v; *RejZwierc* 179.

Szereg: »marny a obłądliwy« (1): widząc nas odarte á zránione ná tym márnym lefie tego márnego á obłądliwego Ierychá świátá thego/ ráczże sie zlitowác á zrużyć miłofierdzyem íwym świętym nád námi *RejPos* 211v.

α. *O piekle i wiecznym potępieniu (10)* : Iż iuz wierne zábierze z łáfki íwey do íiebie/ Aby z nimi krolował tám ná wieki w niebie. A zły in też tu poruczy ty márne níłkości *RejWiz* 152v; *RejAp* 184; Iefzcze náofthátek poltáwífz kázdego [który opuści Pana] w oney kárczmie ímrodliwey á w oney márney goípodzye onego wiecznego zátroczenia iego. *RejPos* 173v; idźcie odemnie przekłéci á wy niewiernicy moi wízyłcy precz s czártem do márných przybytkow iego/ á ná wieczne męki íwoie. *RejPos* [292]v, 19, 173, 175v, 305v.

W charakterystycznych połączeniach: marny(-a, -e) doł potępienia, gospoda wiecznego zatracenia, krolestwo ciemne, miejsca piekielne, niskości, piekło, pogrzeb, przybytki czarta, rejestra, zbrukana orda.

Szereg: »marny a sprośny« [szyk 1:1] (2): A coźci s thego [= z oddania się szatanowi] vrołcie? Kłópothy [...]. A nákoniec wieczna ofiádłość w onym íprośnym á márnym krolestwie ciemnym iego. *RejPos* 180v, 101.

e. *O rzeczach i zjawiskach fizycznych: brzydki, budzący wstręt, plugawy (5)* : *RejWiz* 149, 154v, 174v; Oto fłyżymy iż Anyoł Páńfki woła ná pthaki powiethrznne/ áby sie náfyćily z onego ścírwu márnego ták írodze íkazáných á zátrocóných ludzi. *RejAp* 164.

W przeciwstawieniu: »piękny ... marny« (1): Iákoby zacny Smárág powieśił w wychodzye. Albo gdy w pięknym gmáchu márnym dymem kurzą *RejWiz* 7v.

[Różnice między znaczeniami są nieostre. Wyraz użyty jest często (w znaczn. 2. w olbrzymiej większości) pleonastycznie, tj. nie wprowadza istotnej informacji, lecz powtarza składnik negatywny zawarty w znaczeniu wyrazu określanego lub podkreśla oczywistą skądinąd negatywną postawę wobec danego elementu rzeczywistości. Wyraz występuje w tekstach Reja 843 r. (86,7 %)].